

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 24/2021. (VII. 21.) AB HATÁROZATA

a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 187. § (1) bekezdés b) pontjával kapcsolatos mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában – *dr. Handó Tünde, dr. Pokol Béla, dr. Salamon László és dr. Szívós Mária* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság – hivatalból eljárva – megállapítja, hogy az Országgyűlés az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésének sérelmét okozó mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet idézett elő azáltal, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 187. § (1) bekezdés *b)* pontjával összefüggésben nem a normavilágosság alkotmányos követelményének megfelelően szabályozta a cselekmény elkövetési magatartását.

Ezért az Alkotmánybíróság felhívja az Országgyűlést, hogy jogalkotói feladatának 2022. március hó 31. napjáig tegyen eleget.

2. Az Alkotmánybíróság a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 187. § (1) bekezdés *b)* pontja alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasítja.

Az Alkotmánybíróság elrendeli e határozatának közzétételét a Magyar Közlönyben.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Németh László (a továbbiakban: indítványozó) jogi képviselője (dr. Baltay Levente ügyvéd) útján alkotmányjogi panaszt terjesztett elő. Az indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (2) bekezdése alapján kérte a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 187. § (1) bekezdés *b)* pontja alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését.
- [2] A Btk. kifogásolt rendelkezése szerint, aki ellenszolgáltatásért vagy rendszeresen az egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenységet jogosulatlanul fejt ki, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Az indítványozó álláspontja szerint a Btk. kifogásolt rendelkezése elentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, a XII. cikk (1) bekezdésével és a XXVIII. cikk (4) bekezdésével.
- [3] Az indítványozó szerint a támadott rendelkezés nem tesz eleget a normavilágosság követelményének, mert nem egyértelműen körülhatárolt magatartást szankcionál. A pszichoterápia fogalmát az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 103. §-a határozza meg. Az indítványozó szerint a pszichoterápia fogalom önmagában nem kellően meghatározott, de a Btk.-ban foglalt büntető tényállás által tartalmazott bizonytalan fogalmakkal (pl. „körébe tartozó”, „jogosulatlanul”) együtt olvasva további bizonytalanságot okoz. Az indítványozó szerint a Btk. kifogásolt rendelkezése nem alkalmas arra, hogy abból a szankcionált magatartás a jogalkalmazó számára határozottan, világosan és körülhatároltan kiderüljön.
- [4] Az indítványozó az Alaptörvény XII. cikkével összefüggésben kifejtette, hogy a munka és foglalkozás szabad megválasztásához fűződő jog korlátozottsága azáltal valósul meg, hogy a jogalkotó egy, a munkavégzés körébe tartozó magatartást rendel büntetni. Ugyanis a támadott rendelkezés szerint a „szakképesítéshez kötött gyakorlat körébe tartozó tevékenység” jogosulatlan kifejtése büntetendő. Az indítványozó álláspontja szerint nem egyértelmű, hogy a jogalkotó csak a formálisan is végzettségi követelményekhez kötött munkakörök végzettség nélküli ellátását rendeli büntetni, vagy bármely olyan foglalkozás úzését, amely megfeleltethető az Eütv. pszichoterápia-definíciójának, de nem szükséges hozzá az előírt végzettség. Hivatkozott továbbá a vállalkozáshoz való jog sérelmére azzal összefüggésben, hogy mivel tevékenységét vállalkozás formájában végzi, a támadott rendelkezés bizonytalanná teszi, hogy ezen vállalkozását folytathatja-e, vagy tevékenységét azonnal meg kell szüntetni.

- [5] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésében foglalt *nullum crimen* és *nulla poena sine lege* elvek sérelme kapcsán az indítványozó hivatkozott arra, hogy a Btk. támadott rendelkezése alapján nem dönthető el egyértelműen, hogy kik a norma címzettjei, és milyen magatartástól kell tartózkodniuk, így nem láthatják előre magatartásuk lehetséges következményeit. Az indítványozó nem vitatta, hogy mások egészséghez való alapvető joga védelme érdekében szankcionálhatók azok a mentális segítő szakmák szabályaival ellentétes, tudományosan megalapozatlan tevékenységek, amelyek kifejezetten károsak lehetnek az azt igénybe vevők egészségére. Az indítványozó álláspontja szerint azonban a szükségesség és az arányosság feltételei nem teljesülnek. Az indítványozó hivatkozott arra, hogy semmi nem utal arra, hogy a jogalkotó vizsgálta volna, hogy a büntetőjog eszközei a legmegfelelőbbek és a legszükségesebbek a kitűzött cél elérésére. Véleménye szerint a kifogásolt Btk. tényállás – bizonytalan és homályos megfogalmazása miatt – szubjektív alapjog-korlátozást valósít meg, a korlátozás tartalma azonban nem állapítható meg egyértelműen, amely a szubjektív korlátozást aránytalanná teszi.
- [6] 2. Az eljárás során az igazságügyi miniszter az Abtv. 57. § (1b) bekezdése alapján *amicus curiae* beadványt terjesztett elő.

II.

- [7] 1. Az Alaptörvénynek az alkotmányjogi panaszban hivatkozott rendelkezései:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„XII. cikk (1) Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz. Képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához.”

„XXVIII. cikk (4) Senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más állam joga szerint nem volt bűncselekmény.”

- [8] 2. A Btk. támadott rendelkezése:

„Kuruzslás

187. § (1) Aki ellenszolgáltatásért vagy rendszeresen

b) az egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat [...]

körébe tartozó tevékenységet jogosulatlanul fejt ki, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntendő.”

- [9] 3. Az Eütv. érintett rendelkezése:

„103. § (1) A pszichoterápia többféle módszeren alapuló, tudományosan megalapozott, a pszichés és pszichoszomatikus zavarok esetén alkalmazott, egyéni vagy csoportos formában, több, meghatározott időtartamú ülésben történő terápiás eljárás, amelyet a pszichoterápiás eljárások végzésére képesítéssel rendelkező szakorvos vagy klinikai szakpszichológus végezhet önállóan.”

III.

- [10] 1. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panasz befogadhatósága feltételeinek vizsgálatakor az alábbiakat állapította meg.
- [11] 1.1. Az Abtv. 30. § (1) bekezdése értelmében az Abtv. 26. § (2) bekezdésére alapozott alkotmányjogi panaszt az alaptörvény-ellenesnek tartott jogszabály hatálybalépésétől számított száznolcvan napon belül lehet benyújtani. A Btk. kifogásolt rendelkezése 2020. február 15-én lépett hatályba. Az alkotmányjogi panaszt

2020. augusztus 13-án – a 180. napon – adták postára. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az alkotmányjogi panaszt határidőben benyújtották.

- [12] 1.2. Az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján benyújtott alkotmányjogi panasz befogadásának központi kérdése az indítványozó (közvetlen és aktuális, vagyis a panasz benyújtásakor fennálló) érintettsége, amelynek alkotmányos tartalmát az Alkotmánybíróság a következőképpen határozta meg: „a panasz befogadhatóságának feltétele az érintettség, nevezetesen az, hogy a panaszos által alaptörvény-ellenesnek ítélt jogszabály a panaszos személyét, konkrét jogviszonyát közvetlenül és ténylegesen, aktuálisan érintő rendelkezést állapít meg, s ennek következtében a panaszos alapjogai sérülnek” {33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [61]; 3053/2018. (II. 13.) AB végzés, Indokolás [10]}. A személyes érintettség megállapításához az kell, hogy a norma személyesen (a jogsérelem az indítványozó személyét érintően bekövetkezett, illetve az indítványozó alapjogi pozíciója és a norma közt szoros kapcsolat áll fenn), közvetlenül (a támadott jogszabály közvetlenül hatályosul, formális jogalkalmazói döntés közbejötté nélkül, közvetlenül vezet a norma az indítványozó jogsérelméhez) és aktuálisan (az érintettségnek az indítvány benyújtásakor fenn kell állnia) érintse. Ez utóbbi alól lehet kivétel, amennyiben a jogszabály erejénél fogva olyan helyzet következik, hogy a panaszolt jogsérelem közvetlenül belátható időn belül kényszerítően bekövetkezik {33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [62], [66]}.
- [13] A büntetőjogi tényállások alkotmányjogi vizsgálatával kapcsolatosan az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasz akkor fogadható be, ha egy új büntető tényállás olyan magatartást nyilvánít büntetendővé, amely a hatálybalépése előtt megengedett volt. Még inkább indokolt lehet a befogadás, ha a büntetendővé nyilvánított magatartás közvetlenül valamely alapjog korlátozását jelenti {3/2019. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [35]}. Az érintettség akkor is megállapítható, ha a kifogásolt rendelkezést az indítványozóval szemben még nem alkalmazták, mert az nem várható el senkitől, hogy a panasz benyújtása érdekében bűncselekményt kövessen el.
- [14] A konkrét ügyben az indítványozó részletesen kifejtette, és dokumentumokkal igazolta, hogy olyan „egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenységet” végez, amellyel kapcsolatban a Btk. és az Eütv. nem egyértelmű megfogalmazása miatt bizonytalan, hogy a büntetőjogi tényállás kiterjed-e ezen tevékenységre. Így az indítványozó abban a helyzetben volt, hogy nem volt egyértelmű számára, hogy foglalkozása gyakorlásával bűncselekményt követ-e el. A kifogásolt Btk. rendelkezés az indítványozó helyzetében személyes, közvetlen és aktuális hatást vált ki, mert a vitatott norma egyik lehetséges értelmezése alapján az indítványozónak azonnal fel kell hagynia eddig gyakorolt foglalkozásával, ellenkező esetben bűncselekményt követne el.
- [15] Az Alkotmánybíróság – a 15/2020. (VII. 8.) AB határozatában foglaltakhoz hasonlóan – az Abtv. 26. § (2) bekezdésében foglalt feltételek teljesülésének vizsgálatakor figyelembe vette azt is, hogy a Btk. 187. § (1) bekezdés *b)* pontja korábban nem tiltott magatartásokat rendel büntetni, ezért a Btk. támadott rendelkezése közvetlenül hatályosulhat. Mivel a Btk. 187. § (1) bekezdés *b)* pontja viszonylag új jogszabály, nincs még az egyes tényállás elemeit együttesen értelmező bírói gyakorlat, amelyet figyelembe lehetne venni a közvetlen alkotmányjogi panasz Abtv. 26. § (2) bekezdésében foglalt feltételei együttes teljesülésének ellenőrzéséhez.
- [16] Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Abtv. 26. § (2) bekezdésében megkövetelt kivételesség fennállása szükségessé teszi az Alkotmánybíróság érdemi vizsgálatát.
- [17] 1.3. Az alkotmányjogi panasz eleget tett az Abtv. 52. § (1b) bekezdésében foglalt, az indítványokkal szemben támasztott követelményeknek, mivel tartalmazza az Alkotmánybíróság hatáskörét megalapozó törvényi rendelkezést [Abtv. 26. § (2) bekezdés és 27. §], valamint az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [B) cikk (1) bekezdés, XII. cikk (1) bekezdés, XXVIII. cikk (4) bekezdés], a támadott jogszabályi rendelkezést [Btk. 187. § (1) bekezdés *b)* pontja]. Az indítványozó indokát adta az eljárás megindításának, kifejtette az Alaptörvényben foglalt és az indítványban felhívott jogok sérelmének a lényegét, indokolta továbbá azt is, hogy a támadott törvényi rendelkezés miért ellentétes az Alaptörvény általa felhívott rendelkezéseivel. Az indítványozó indokolást és kifejezett kérelmet is előterjesztett arra nézve, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg a kifogásolt jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességét, és semmisítse meg azt.
- [18] 1.4. Az indítványozó alkotmányjogi panaszát részben az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének sérelmére alapította. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint a jogbiztonság önmagában nem Alaptörvényben biztosított jog, így a B) cikk (1) bekezdésének a sérelmére alkotmányjogi panasz csak kivételes esetben

– a visszaható hatályú jogalkotás és jogalkalmazás, valamint a felkészülési idő hiánya esetén – alapítható {lásd például: 3051/2016. (III. 22.) AB határozat, Indokolás [14]; 3244/2019. (X. 17.) AB végzés, Indokolás [9]; 8/2021. (III. 2.) AB határozat, Indokolás [54]}. Jelen ügyben az indítványozó nem ebben az összefüggésben állította az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének a sérelmét, ezért az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panasz ebben a részében érdemben nem vizsgálta.

- [19] 1.5. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 29. §-ában foglalt feltételek vizsgálata körében az alábbiakat állapította meg. Alapvető alkotmányjogi kérdés az, hogy ki a kifogásolt büntetőjogi norma címzettje, kinek kell tartania attól, hogy foglalkozásának gyakorlása már eléri a büntetőjogi fenyegetettség szintjét. Mindenképpen szükséges vizsgálni, hogy a kifogásolt büntetőjogi tényállás kellően meghatározott és egyértelmű-e abban a tekintetben, hogy kinek kell tartania reálisan a büntetőjogi felelősségre vonástól. A támadott Btk. rendelkezés potenciálisan több ezer olyan szakembert érint, akik jelenleg is mentális segítségnyújtási tevékenységet végeznek, amelyek ugyan nem tartoznak szorosan a pszichoterápia körébe, azonban olyan módszerekkel dolgoznak, amelyek a pszichoterápia eszközkészletében is megtalálhatóak, így potenciálisan kiterjedhet rájuk a Btk.-ban foglalt tilalom.
- [20] 2. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt 2021. január 19-én befogadta.

IV.

- [21] Az alkotmányjogi panasz nem megalapozott.
- [22] 1. Az Alkotmánybíróság először áttekintette, hogy mi a célja és a lényege a kuruzslás büntetőjogi tényállásának. A kuruzslás büntetőjogi tényállása az emberi egészséghez fűződő társadalmi érdek védelmében büntetni rendelte az orvosi gyakorlat körébe tartozó tevékenység jogosulatlan végzését. Az egyes törvényeknek az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésével, valamint a bizonytalan minőségű, tisztázatlan háttérű egészségügyi szolgáltatók tevékenységének visszaszorításával összefüggő módosításáról szóló 2019. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Módtv.) 13. §-a bővítette a kuruzslás elkövetési magatartásait. A Módtv. által bevezetett, 2020. február 15-én hatályba lépett új szabályok alapján a természetgyógyászati tevékenység, valamint a nem-konvencionális gyógyító eljárások körébe tartozó és a pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenység jogosulatlan végzése is büntetendővé vált.
- [23] 1.1. Az emberi egészség védelméhez és az egészségügyi szolgáltatókba vetett bizalom megőrzéséhez hozzátartozik, hogy orvosi, természetgyógyászati tevékenységet, valamint a nem-konvencionális gyógyító eljárások körébe tartozó és a pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenységet csakis olyanok folytathassanak, akik rendelkeznek az ahhoz szükséges végzettséggel, képesítéssel és jogosultsággal. Ennek érdekében a törvény büntetni rendeli az „orvos-kontárok”, illetve az ún. „apoztróf doktorok” tevékenységét, akik a testi betegségek gyógyításának ígéretével, mentális működést érintő megközelítéseket alkalmaznak a gyógyulás reményének felkeltésében, illetve a tevékenységük során.
- [24] A tényállás értelmezéséhez és alkalmazásához egyéb jogszabályok ismerete és alkalmazása szükséges. Az orvosi gyakorlat körébe tartozó tevékenységeket sem a Btk., sem az Eütv. nem határozza meg. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény Nagykommentárja (szerk. Karsai Krisztina) szerint azok a tevékenységek tartoznak az orvosi gyakorlat körébe tartozó tevékenységek közé, amelyek elvégzéséhez egyetemen szerzett általános orvosi vagy fogorvosi oklevél, vagy ezekkel egyenértékű honosított oklevél szükséges. Ilyen például egyes betegségek gyógymódjának megállapítása, gyógyszer rendelése, adagolása, műtét levezetése vagy a foghúzás. Nem tekinthető viszont az orvosi gyakorlat körébe eső tevékenységnek az elsősegélynyújtás, sérülés bekötözése, sebfertőtlenítés, illetve a műfog készítése.
- [25] A Módtv. indokolása alapján a pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenység értelmezésekor az Eütv. 103. §-a irányadó. Ez alapján az egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápia többféle módszeren alapuló, tudományosan megalapozott, a pszichés és pszichoszomatikus zavarok esetén alkalmazott, egyéni vagy csoportos formában, több, meghatározott időtartamú ülésben történő terápiás eljárás, amelyet a pszichoterápiás eljárások végzésére képesítéssel rendelkező szakorvos vagy klinikai szakpszichológus végezhet önállóan. A pszichoterápiás gyakorlat orvosi gyakorlattól való megkülönböztetését tehát az indokolja, hogy pszichoterápiás eljárást nemcsak orvos, hanem klinikai szakpszichológus is végezhet.

- [26] Az Eütv. szól a nem-konvencionális gyógyító eljárásokról is, amelyek célja az egészségi állapot kedvező befolyásolása, a betegségek megelőzése, valamint az egészséget veszélyeztető, illetve károsító tényezőkkel szembeni védekezés lehetővé tétele. A természetgyógyászati eljárások végzésének feltételeit a természetgyógyászati tevékenységekről szóló 40/1997. (III. 5.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) és a természetgyógyászati tevékenység gyakorlásának egyes kérdéseiről szóló 11/1997. (V. 28.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet) szabályozza. Nem-konvencionális gyógyító és a természetgyógyászati tevékenység főiskolai, egyetemi egészségügyi végzettség, illetve egészségügyi szakképesítéstől függően tanfolyam elvégzése és vizsga letétele alapján végezhető, amely eljárások alkalmazása olyan egészségügyi tevékenység, amely a konvencionális gyógyítási módszereket kiegészíti, meghatározott esetekben helyettesíti. A végzésre jogosult személyek körét, valamint a kiegészítő, illetve helyettesítő tevékenységeket az NM rendelet 1. számú melléklete tartalmazza.
- [27] 1.2. Az elkövetési magatartás csak akkor tényállásszerű, ha azt ellenszolgáltatásért vagy ellenszolgáltatás nélkül, de rendszeresen gyakorolják. A tényállásszerűség másik feltétele, hogy azt jogosulatlanul követik el. Az ellenszolgáltatás pénz vagy bármilyen értékkel bíró dolog, illetve vagyoni jellegű szolgáltatás lehet. A nem vagyoni, személyes jellegű szolgáltatás nem esik ebbe a körbe. Annak nincs jelentősége, hogy az ellenszolgáltatást az elkövető kérte, vagy a passzív alany ajánlotta fel. Rendszeresnek tekinthető a tevékenység gyakorlása, ha az huzamosabb időn keresztül, több ember tekintetében valósul meg. Az eseti jellegű, szíveségből történő elkövetés nem bűncselekmény. Jogosulatlanul az fejt ki a tevékenységet, aki orvosi gyakorlat körébe tartozó tevékenység esetén nem tartozik a Btk. 187. § (3) bekezdés a)–c) pontjaiban felsorolt jogosultak közé, a pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenység esetén az ilyen tevékenységek végzéséhez szükséges szakorvosi vagy klinikai szakpszichológusi végzettséggel nem rendelkezik, a nem-konvencionális gyógyító és természetgyógyászati eljárások esetén pedig az, aki nem felel meg az NM rendeletben foglalt feltételeknek.
- [28] 2. Az Alkotmánybíróság ezt követően az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasz érdemi vizsgálatát folytatta le. Az Alkotmánybíróság először az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésének sérelmére alapított indítványi elemet vizsgálta.
- [29] 2.1. Az Alkotmánybíróság számos határozatában foglalkozott az egyes magatartások bűncselekménnyé nyilvánításának tartalmi elemeivel.
- [30] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésében megjelenő *nullum crimen sine lege* és *nulla poena sine lege* elveket megfogalmazó alkotmányos szabály a jogállamiság elvének konkretizálása a büntető igazságszolgáltatás egész területén. Ebben az elvben jelenik meg a jogállamok egyik legnagyobb múltra visszatekintő garanciája, a jogbiztonság kifejeződése és biztosítója, amely az állami büntetőhatalom gyakorlásának korlátait és gyakorolhatóságát övező feltételek előre megismerhetőségének követelményét jelenti.
- [31] 2.1.1. A *nullum crimen sine lege* és a *nulla poena sine lege* elv több nemzetközi dokumentumban is megtalálható, így például az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: Egyezmény) 7. cikke, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 15. cikke, illetve az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta) 49. cikke is tartalmazza. Az Egyezmény 7. cikkének 1. pontja azt mondja ki, hogy senkit nem szabad elítélni olyan cselekményért vagy mulasztásért, amely elkövetése idején a hazai vagy a nemzetközi jog alapján nem volt bűncselekmény, és nem lehet a bűncselekmény elkövetése idején alkalmazható büntetésnél súlyosabb büntetést kiszabni. Az Egyezmény 7. cikkében foglalt garancia a jogbiztonság egyik elemeként megkívánja, hogy mind a bűncselekmény, mind a büntetés törvényes legyen, amely egyben azt is jelenti, hogy világos és egyértelmű törvényi megfogalmazást igényel, hogy mely cselekmény milyen büntetéssel sújtható. Ez a követelmény akkor teljesül, ha önmagából a törvényi megfogalmazásból kitűnnek a büntetőjogi felelősség konkrét feltételei [Kokkinakis kontra Görögország (14307/88), 1993. május 25., 52. bekezdés; Coëme és társai kontra Belgium (32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 és 33210/96), 2000. október 18., 145. bekezdés]. Ezt az értelmezést támogatja a Charta 49. cikkét értelmező Európai Unió Bírósága is, amelynek gyakorlata szerint a – közösségi jog általános jogelvei közé tartozó, és a tagállamok közös alkotmányos hagyományainak alapját képező – *nullum crimen*, *nulla poena sine lege* elvből az következik, hogy a törvénynek világosan meg kell határoznia a jogsértéseket és a hozzájuk kapcsolódó büntetéseket [Advocaten voor de Wereld VZW kontra Leden van de Ministerraad, C-303/05., 2007. május 3., 66–68. bekezdések].

- [32] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint a *nullum crimen sine lege* és a *nulla poena sine lege* elvből fakad az államot terhelő azon minimális közjogi alkotmányos követelmény, hogy a büntetőhatalom gyakorlásának feltételeit előzetesen törvényben rögzíteni kell, vagyis a bűncselekményt törvényben kell tiltani és törvényben kell büntetéssel fenyegetni. Az elv érvényesülése emellett azt is megköveteli, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás, az elítéltetés és büntetés törvényes és törvényen alapuló legyen. A *nullum crimen sine lege* és a *nulla poena sine lege* alkotmányos alapelvek jogszerű tartalmát számos büntetőjogi szabály adja meg. Ilyen szabály például a bűncselekmény-fogalomnak a Btk.-ban adott meghatározása, a büntetés és a büntetési rendszer törvényes fogalmai. Az egyén alkotmányos szabadságát és emberi jogait azonban nemcsak a büntetőjog különös részi tényállásai és a büntetési tételek érintik, hanem a büntetőjogi felelősség, a büntetéskiszabás és a büntethetőség összefüggő zárt szabályrendszere [11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 77, 86; 58/1997. (XI. 5.) AB határozat, ABH 1997, 348, 352; 35/1999. (XI. 26.) AB határozat, ABH 1999, 310, 315; 18/2000. (VI. 6.) AB határozat, ABH 2000, 117, 120; 57/2001. (XII. 5.) AB határozat, ABH 2001, 484, 501].
- [33] Az Alkotmánybíróság egy korábbi döntésében a büntetőjogi felelősségre vonás feltételeinek konkrét meghatározásával összefüggésben az alábbiakat rögzítette. A jogalkotónak gondoskodnia kell arról, hogy a jogi szabályozás a lehető legteljesebb mértékben visszatükrözze a büntető tényállás által védeni kívánt jogi érdek megsértésének rendszeresen megjelenő típusait [58/1997. (XI. 5.) AB határozat, ABH 1997, 348, 353].
- [34] 2.1.2. A *nullum crimen sine lege* és a *nulla poena sine lege* elvből levezethetők olyan követelmények és tilalmak, amelyek a büntetőjog valamennyi olyan szabályára irányadók, amelyek az egyéni büntetőjogi felelősség megállapítása szempontjából jelentősek. Ezek közül kiemelendő a meghatározottság követelménye, a visszaható hatály tilalma, a parlament által meghozott törvény követelménye, valamint az az elv, miszerint ha a törvény a bűncselekmény elkövetése és az elítélés között változik, akkor a terheltre nézve enyhébb törvényt kell alkalmazni. Ezen követelmények közül az Alkotmánybíróság a 16/2014. (V. 2.) AB határozatban a visszaható hatályú büntetőjogi jogalkotás és jogalkalmazás tilalmával foglalkozott részletesebben (Indokolás [33]).
- [35] Jelen ügy kapcsán az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdéséből fakadó másik követelmény, a büntetőjogi normák, különösen a jelen ügyben is érintett keretdiszpozíció határozottságára vonatkozó követelmények érvényesülését kellett vizsgálnia a kifogásolt Btk. tényállás alaptörvény-ellenességének megítélésekor.
- [36] A büntetőjogi normák határozottságának követelménye szükséges ahhoz, hogy az egyén büntetőjogi felelőssége megállapítható legyen. A büntetőjog alaptörvényi garanciáiból származó követelmények szerint a büntetőjog által védett jogtárgynak és a büntetőjogi szankció kilátásba helyezésével tilalmazott magatartás leíró diszpozíciónak határozottnak, világosan megfogalmazottnak és körülhatárolhatónak, azaz kiszámíthatónak és egyértelműnek kell lennie. Alkotmányossági követelmény a védett jogtárgyra és az elkövetési magatartásra vonatkozó törvényhozói akarat világos kifejezésre juttatása. Egyértelmű üzenetet kell tartalmaznia, hogy az egyén mikor követ el a büntetőjog által szankcionált jogsértést [30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 176; 12/1999. (V. 21.) AB határozat, ABH 1999, 106, 112; 18/2000. (VI. 6.) AB határozat, ABH 2000, 117, 130; 95/2008. (VII. 3.) AB határozat, ABH 2008, 782, 786; 4/2013. (II. 21.) AB határozat, Indokolás [59]; 31/2015. (XI. 18.) AB határozat, Indokolás [50]]. A büntetőjogilag tilalmazott magatartás határozottsága, ebből fakadóan a jogalkalmazás kiszámíthatósága, az önkényes jogértelmezés lehetőségének a kizárása jelentik egy büntetőtörvényi tényállás Alaptörvénynek való megfelelését a XXVIII. cikk (4) bekezdése szempontjából.
- [37] 2.1.3. A normatartalom értelmezése szempontjából sajátos megítélést igénylő kerettényállások kapcsán az Alkotmánybíróság elvi éllel szögezte le, hogy a büntetőjogi normák esetében a kerettényállásos kodifikációs technika alkalmazása, vagyis az, hogy a büntetni rendelt magatartás egy-egy elemének tartalmát nem maga a büntetőtörvény, hanem más jogág törvényei vagy alacsonyabb szintű jogszabályai határozzák meg, „önmagában és általánosságban” nem okoz alaptörvény-ellenes helyzetet. A keretdiszpozíció bizonyos esetekben elkerülhetetlen megoldás. Lehet kívánatos cél, de semmiképpen nem lehet minden bűncselekmény esetén alkotmányosan előírt követelmény, hogy a Különös Részen szereplő bűncselekményi diszpozíció minden elemét maga a büntetőtörvény határozza meg [31/2015. (XI. 18.) AB határozat, Indokolás [51]].
- [38] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdéséből fakadó követelménynek, a norma határozottságának ugyanakkor a keretrendelkezőkkel kapcsolatban is érvényesülnie kell. A keretet kitöltő szabályok létezése csak jogi technikaként szolgálhat, nem idézhet elő zavarokat a büntetőjog működése során, többek között azzal, hogy a jogalanyok számára kiszámíthatatlan és követhetetlen állapotot teremtsen.

- [39] 2.2. Jelen ügyben az Alkotmánybíróságnak azt kellett vizsgálnia, hogy a kuruzslás Btk. 187. § (1) bekezdés b) pontjában szabályozott esete megfelel-e a normatartalommal szemben az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdéséből fakadóan fennálló követelményeknek, a büntetőjog alaptörvényi korlátainak, azaz a tényállás határozottan, körülhatároltan és egyértelműen jelöli-e ki a büntetendő magatartások körét.
- [40] A kifogásolt rendelkezés az egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenységekkel összefüggésben mondja ki annak a büntetőjogi felelősségét, aki ilyen tevékenységet jogosulatlanul fejt ki. A Btk. kifogásolt rendelkezését módosító Módtv.-hez fűzött miniszteri indokolás szerint a pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenység értelmezése kapcsán az Eütv. 103. §-ában meghatározott pszichoterápia fogalmából kell kiindulni. Az Eütv. 103. §-a a pszichoterápia fogalmát határozza meg. Az Eütv. által meghatározott pszichoterápiás eljárásokat kifejezetten ilyen tevékenység végzésére szakképesítéssel rendelkező szakember végezheti. Az egészségügyi felsőfokú szakirányú szakképesítésről szóló 22/2012. (IX. 14.) EMMI rendelet szakorvosi, illetve szakpszichológusi ráépített szakképzési programként teszi lehetővé a pszichoterápiás szakképzést.
- [41] A Btk. azonban az Eütv.-ben meghatározott fogalmaktól eltérő fogalmakat használ. A kuruzslás kifogásolt fordulata ugyanis nem az Eütv. 103. §-ában használt pszichoterápia vagy a pszichoterápiás eljárás fogalmat, hanem a „pszichoterápiás gyakorlat” fordulatot tartalmazza. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint kifogásolt Btk. tényállás nem határozza meg egyértelműen, hogy a Btk. 187. § (1) bekezdés b) pontjában alkalmazott „pszichoterápiás gyakorlat” maradéktalanul megfeleltethető-e az Eütv. 103. §-ában foglalt pszichoterápia, illetve pszichoterápiás eljárás fogalmaknak. A „pszichoterápiás gyakorlat” fogalom nem kellően meghatározott, mert nem egyértelmű, hogy az kizárólag a pszichoterápiás eljárásokra, vagy más, a pszichoterápia egyes módszereit alkalmazó tevékenységekre, vagy mindkettőre vonatkozik.
- [42] Az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy a Btk. és az Eütv. egymásra vonatkoztatható értelmezését tovább nehezíti az is, hogy a pszichoterápia Eütv.-ben meghatározott fogalma sem kellően cizellált. Az Eütv. megfogalmazása szerint ugyanis a pszichoterápia többféle módszeren alapul, azonban az sem az Eütv.-ben, sem más jogszabályban nem kerül meghatározásra, hogy melyek ezek a módszerek. Ehhez kapcsolódóan az sem egyértelmű, hogy a pszichoterápiás gyakorlat körébe eső tevékenység végzéséhez szükséges egészségügyi szakképesítés a szakorvosi, klinikai szakpszichológusi tevékenységre vonatkozik, vagy más olyan egészségügyi szakképesítésre, amellyel a pszichoterápia egyes módszereit alkalmazó tevékenységek végezhetőek (pl. szakpszichológus, családterapeuta, művészetterapeuta, mozgásterapeuta vagy mentálhigiénés szakember).
- [43] 2.3. Az Alkotmánybíróság – korábbi döntéseire tekintettel is – hangsúlyozta, hogy ha egy Btk.-ban szereplő tényállás túl részletező, túl szűk vagy túlságosan eseti, az megköti a jogalkalmazót, és megakadályozza vagy megnehezíti, hogy a jogszabály az életviszonyok szabályozásában betöltse szerepét. Az absztrakt jogi norma értelmezése a konkrét esetben klasszikus bírói feladat. A bűnösség megállapítása, az elengedhetetlenül szükséges tényállási elemek fennállásának a konkrét ügyben történő, a jogszabályoknak és a bírói gyakorlatnak megfelelő körültekintő vizsgálata, valamint az erre vonatkozó bizonyítékok mérlegelése minden esetben az eljáró bíróság feladata, felelőssége, ami nem alkotmányossági kérdés. A bíróságnak azonban mindig azt kell vizsgálnia, hogy megvalósult-e a Btk.-ban rögzített törvényi tényállás valamennyi eleme [1160/B/1992. AB határozat, ABH 1993, 607, 608; 435/B/1999. AB határozat, ABH 2001, 1080, 1084; 481/B/1999. AB határozat, ABH 2002, 998, 1013].
- [44] Az Alaptörvény 28. cikke alapján a bíróságoknak a jogszabályok értelmezése során figyelembe kell venniük a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását is. Az új tényállást alkalmazó bíróság annak értelmezése során köteles a miniszteri indokolásból kiindulni. Az Alkotmánybíróság azonban rámutat arra, hogy a miniszteri indokolás a jogszabály értelmezéséhez nyújt kiindulópontot, nem az határozza meg a jogszabály értelmét. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésében foglalt *nullum crimen sine lege* elvből fakadó határozottság követelményének megfelelően egy bűncselekmény törvényi tényállását meghatározó büntetőjogi szabálynak világosan tükröznie kell az intézményes büntetőjogi beavatkozás kiváltó okait és feltételeit. Nem teremthető olyan helyzet, hogy a szükségképpen a szabadságjogokba történő erőteljes beavatkozás lehetőségét megteremtő büntető anyagi jog szabályainak eltérő és esetleges értelmezése, fogalmi zavarai és tartalmi kiszámíthatatlansága folytán a jogalanyoknak ne azonos mértékben legyen módja a célszerű és tudatos cselekvésre. Ez közvetlenül is a jogállami garanciák sérelmét idézi elő.
- [45] Az Alkotmánybíróság rámutat arra is, hogy a keretdiszpozíciók alkalmazásakor figyelemmel kell lenni a keretet kitöltő szakmai szabályoknak a büntetőjogi tényállás megítélése szempontjából megfelelő részletességére is.

Ha a keretet kitöltő szakmai szabályozási környezet túlságosan összetett, esetlegesen egymásnak ellentmondó vagy hiányos, akkor a keretdiszpozíciónak kell pontosabbnak és egyértelműbbnek lennie ahhoz, hogy a büntetőjogi norma megfeleljen a határozottság követelményének.

- [46] 3. Az Alkotmánybíróság összegzésként megállapítja, hogy a Btk. 187. § (1) bekezdés *b*) pontjával összefüggésben nem teljesülnek az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésében meghatározott követelmények, mert sérül az itt hivatkozott alapjogi rendelkezéssel kapcsolatosan támasztható, a jogbiztonságból következő normavilágossággal konjunktív összefüggésben lévő szabályozási igény alkotmányos követelménye. Ennek a konjunktív szabályozási igénynek mint jogbiztonsági követelménynek tehát a jelen esetben a tárgyalt alapjogi rendelkezés biztosítja az alaptörvényi vetületet és hátteret. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az alaptörvény-ellenes helyzetet az okozza, hogy a kifogásolt tényállás megfogalmazásában nem egyértelmű, hogy milyen tevékenységeket foglal magában az egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenység, így az elkövetési magatartás nem elég határozott, mert nem egyértelmű, milyen magatartásokra vonatkozik a büntetőjogi tilalom.
- [47] 4. Az Abtv. 46. § (1) bekezdése felhatalmazza az Alkotmánybíróságot, hogy ha a hatáskörei gyakorlása során folytatott eljárásában a jogalkotó általi mulasztással előidézett alaptörvény-ellenesség fennállását állapítja meg, a mulasztást elkövető szervet – határidő megjelölésével – felhívja feladatának teljesítésére. A 46. § (2) bekezdés *c*) pontja alapján a jogalkotói feladat elmulasztásának minősül, ha a jogi szabályozás Alaptörvényből levezethető lényeges tartalma hiányos.
- [48] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint jelen esetben a vizsgált büntetőjogi tényállás esetében lehetőség van arra, hogy az Abtv. 46. §-ában biztosított jogköre alapján, a hatályos jog kíméletével járjon el. Az Alkotmánybíróság észlelte ugyanis, hogy a szabályozás alaptörvény-ellenessége abból fakad, hogy a jogalkotó nem kellő körültekintéssel határozta meg a szankcionálandó magatartást. Ezért úgy ítélte meg, hogy az Alaptörvénnyel való összhang helyreállítása nem a vitatott tényállás megsemmisítését, sokkal inkább a hatályos szöveg pontosítását, kiegészítését teszi szükségessé.
- [49] A fentiekre tekintettel az Alkotmánybíróság – hivatalból eljárva – megállapította, hogy az Alaptörvény XXVII. cikk (4) bekezdésének sérelmét okozó alaptörvény-ellenes helyzet keletkezett azáltal, hogy az Országgyűlés elmulasztotta azon rendelkezések megállapítását, amelyekből a Btk. 187. § (1) bekezdés *b*) pontjának alkalmazásakor a bűncselekmény elkövetési magatartása a normavilágosság követelményét kielégítő módon meghatározható. Ezért az Alkotmánybíróság felhívta az Országgyűlést, hogy jogalkotói feladatának 2022. március hó 31. napjáig tegyen eleget.
- [50] 5. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában hivatkozott arra, hogy az egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenység fogalom bizonytalansága miatt sérül az Alaptörvény XII. cikkében foglalt foglalkozás szabad megválasztásához való joga, valamint a vállalkozáshoz való joga.
- [51] Az Alkotmánybíróság a 26/2017. (X. 17.) AB határozatában részletesen kifejtette, hogy „[a]z Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésében elismert, vállalkozáshoz fűződő jog, valamint a foglalkozás szabad megválasztásának joga nyújt lehetőséget üzleti, hasznot hajtó tevékenységek meghatározott szakmai, hivatásbéli, gazdasági és egyéb más feltételek mellett való gyakorlásához. A munka és a foglalkozás szabad megválasztása, valamint a vállalkozás szabadságához fűződő jog a szabadságjogokhoz hasonló védelemben részesül az állami beavatkozásokkal és korlátozásokkal szemben. Az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésében foglalt jog lényegi tartalma kiváltképp akkor sérül, ha a közhatalmi intézkedés a foglalkozás szabad megválasztásának jogát vagy a vállalkozóvá válás jogát meghatározatlan időre teljes egészében elvonja.” {3076/2017. (IV. 28.) AB határozat, Indokolás [56]}
- [52] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a Btk. 187. § (1) bekezdés *b*) pontjában foglalt tényállás elkövetési magatartásának pontosításával, a pszichoterápiás gyakorlat körébe eső tevékenység büntetőjogi fogalmának meghatározásával feloldható az Alaptörvény XII. cikke és a Btk. kifogásolt rendelkezése közötti ellentmondás. A Btk.-ban foglalt tilalmazott tevékenységek egyértelmű meghatározása esetén a tényállás nem korlátozza a foglalkozás szabad megválasztásának vagy a vállalkozóvá válás jogát, mert olyan tevékenységek tilalmát rendel büntetni, amelyekre nem terjed ki az Alaptörvény XII. cikke.

- [53] 6. Az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy a jogalkotói mulasztás megállapításával és a jogalkotónak címzett felhívással megteremthető az összhang az Alaptörvény és a Btk. 187. § (1) bekezdés *b*) pontja között. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság a Btk. 187. § (1) bekezdés *b*) pontja alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt elutasította.

V.

- [54] Az Alkotmánybíróság e határozatának a Magyar Közlönyben történő közzétételét az Abtv. 44. § (1) bekezdés második mondata alapján rendelte el.

Budapest, 2021. június 29.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Czine Ágnes
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Dienes-Oehm Egon
előadó alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Handó Tünde
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Horváth Attila
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Juhász Imre
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Juhász Miklós
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Pokol Béla
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Salamon László
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Schanda Balázs
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Szabó Marcel
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Szalay Péter
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Szívós Mária
alkotmánybíró helyett

Dr. Pokol Béla alkotmánybíró különvéleménye

- [55] Nem támogatom a többségi határozat mulasztást megállapító rendelkező részi pontját, csak az elutasítást tudom támogatni.
- [56] Az indokolásban az első gond azzal van, hogy Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésében foglalt *nullum crimen sine lege* elv mellé érvelés nélkül felveszi a *nulla poena sine lege* elvet, amit a magyar Alaptörvény nem tartalmaz. Megfelelő értelmezési érveléssel ki lehet bővíteni egy alaptörvényi rendelkezést, de ezt csak expliciten lehet. Így a lehetséges több értelmezési érvelés mellett megfelelő lehet erre, ha a két büntető alkotmányossági elv történeti múltba visszanyúló összetartozását mint a magyar történeti alkotmány vívmányai közé tartozó elveket indokoljuk meg, és az Alaptörvény hiányos tartalmának kibővítését erre alapozzuk. Az indokolás azonban eltekint minden ilyen törekvéstől, és a tényleges helyzettől eltérően csak azt állítja, hogy a XXVIII. cikk

(4) bekezdése tartalmazza a *nulla poena sine lege* elvet is, és ez – egyszerű elolvasással megállapíthatóan – nem felel meg a valóságnak.

- [57] Rátérve a *nullum crimen* elvből következő pontos megfogalmazási követelményekre a büntető tényállásokra tekintettel az indokolásban olyan megfogalmazások szerepelnek, melyeket nem tudok elfogadni. Ezek lényegében azon az állásponton van, hogy ha egy büntetőtényállás túl általánosan van megfogalmazva, akkor gyakorlati alkalmazásának feltételei kiszámíthatatlanok lehetnek, ez pedig felveti a *nullum crimen sine lege* elv sérelmét.
- [58] Különösen az indokolás [36] bekezdésében van tézisszerű megfogalmazás erre: „a tilalmazott magatartást leíró diszpozíciónak határozottnak, világosan megfogalmazottnak és körülhatárolhatóan, azaz kiszámíthatóan és egyértelműnek kell lennie.” Található olyan régebbi alkotmánybíróági határozat is, mely szerint valamely cselekmény törvényi tényállás alá vonhatóságának következnie kell a törvényi megfogalmazásból, és általában nem elég, ha csak a bírósági joggyakorlat alapján lehet az egyes cselekmények törvényi tényállás alá tartozásáról dönteni.
- [59] Számomra a normavilágosság alkotmányossági formulája azt tartalmazza, hogy beleütközik ebbe a követelménybe egy büntetőtörvényi tényállás, ha a bevett jogértelmezési módszerekkel nem állapítható meg a tartalma. Minden, ezen túli pontossági követelmény már korlátozza a törvényhozási és bírói döntési szabadságot, és bírói döntési hierarchia lépcsőfokai azok, melyek egy máskülönben értelmezhető törvényi tényállás pontos értelmét megadják. Ezen álláspontom alapján nem támogatom az itteni mulasztás-megállapítást sem.

Budapest, 2021. június 29.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Pokol Béla
alkotmánybíró helyett

Dr. Szívós Mária alkotmánybíró különvéleménye

- [60] Nem értek egyet a többségi határozat rendelkező részének 1. pontjában a jogalkotói mulasztás hivatalból történő megállapításával; ezért a többségi határozathoz az Abtv. 66. § (2) bekezdésében biztosított jogköröm alapján a következő különvéleményt csatolom.
- [61] 1. A rendelkező részi elutasítást ugyan támogattam, de álláspontom alapján a megfelelő döntés az indítvány visszautasítása lett volna, ugyanis az indítványozó érintettsége jelen ügy kapcsán nem áll fenn. Ahogy a többségi határozat is utal rá, az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti panasz benyújtása esetén akkor tekinthető valaki érintettnek, ha az alaptörvény-ellenesnek vélt jogszabály az indítványozó személyét, konkrét jogviszonyát közvetlenül és aktuálisan érinti, amely következtében sérülnek az indítványozó alapjogai. Az indítványozó esetében ezen feltételek nem teljesülnek.
- [62] A többségi határozat indokolása – álláspontom alapján tévesen – elfogadja az indítványozó azon érvelését, hogy olyan „egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenységet” végez, amellyel kapcsolatban – véleménye szerint – a Btk. és az Eütv. nem egyértelmű megfogalmazása bizonytalanságot teremt számára, abban a tekintetben, hogy a büntetőjogi tényállás kiterjed-e az általa végzett konkrét tevékenységre. Az indítványozó számára nem egyértelmű, hogy bűncselekményt követ-e el a foglalkozásának gyakorlásával. Álláspontja szerint a büntetőnorma „bizonytalansága” miatt olyanok is minősülhetnek kuruzslóknak, akik megfelelő képzettséggel és gyakorlattal rendelkeznek.
- [63] Véleményem szerint a Btk. 187. § (1) bekezdés a), b) és c) pontjában – az indítványozó álláspontjával ellentétesen – teljesen egyértelműen fogalmaz.
- [64] A kuruzslás törvényi tényállás elkövetési magatartása: az orvosi gyakorlat körébe tartozó tevékenység kifejtése, illetve 2020. február 15. napjától kezdődő hatállyal az egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat vagy a nem-konvencionális gyógyító és természetgyógyászati eljárások körébe tartozó tevékenység kifejtése, amely kizárólag aktív magatartással valósítható meg.

- [65] Az elkövetési magatartás azonban csak akkor tényállásszerű, ha azt egyrészt ellenszolgáltatásért, vagy ellenszolgáltatás nélkül, de rendszeresen gyakorolják, másrészt azt jogosulatlanul fejtik ki (követik el). Rendszeresség alatt a huzamosabb időn keresztül, több ember tekintetében való megvalósulást értjük. Az eseti jellegű, szíves-ségből történő elkövetés nem bűncselekmény. Ellenszolgáltatás pénz vagy bármilyen értékkel bíró dolog, vagy vagyoni jellegű szolgáltatás lehet.
- [66] A törvényi tényállás részét képező „körébe” és „jogosulatlanul” fogalmak is igen egyszerűen értelmezhetők. A teleologikus magyarázat helyett egyszerű Btk.-beli példákkal könnyen szemléltethető ezen elemek egyértelműsége és így a tényállás világossága. A „körébe” fogalmát a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetéssel lehet legjobban szemléltetni. Ebben az esetben az elkövetési magatartás a foglalkozási szabályok megszegése, amely igen tág kategória, azonban mégis mindenki számára érthető, és a vonatkozó keretszabályok alapján értelmezhető a jogalkotó szándéka, a büntetendő magatartás. Hasonlóan így van az alapul fekvő kuruzslás tényállásánál is, a vonatkozó Eütv. alapján maradéktalanul értelmezni lehet a tényállási pontokat, azok teljesen világosak.
- [67] A „jogosulatlanul” fordulat számtalan Btk.-beli tényállásban szerepel. Említhetjük a zugírászatot, a minősített adattal visszaélést, az üzleti titok megsértését vagy a tanúvallomás jogosulatlan megtagadását is. A jogosulatlanul jelentése tehát egyszerűen megfogalmazva az, hogy sem jogszabályi engedélye, sem kötelmi jogviszonyból eredő jogosultsága nincs a tevékenység végzésére, így azt nem végezheti. Jogosulatlanul fejt ki a tevékenységet jelen ügy kapcsán, aki a Btk. 187. § (1) bekezdés a)–c) pontjaiban felsorolt jogosultak közé azért nem tartozik, mert a) nincs orvosi diplomája, vagy b)–c) nem felel meg az Eütv. 103–104. §-ába tartozó szabályoknak, illetve a Korm. rendeletben és az NM rendeletben foglaltaknak.
- [68] Véleményem szerint – a csatolt dokumentumok és az alkotmányjogi panaszban foglaltak alapján – az indítványozó igazoltan, a tevékenységéhez kötött szükséges előírásoknak megfelelő képesítéssel rendelkezik, így egyáltalán nem fenyegeti az a veszély, hogy ezen tevékenysége gyakorlásával bűncselekményt követne el. Ezt támasztja alá többek között az is, hogy a vonatkozó jogszabályhely Btk.-hoz fűzött kommentárjában a bűncselekmény jogi tárgyának vizsgálatánál egyértelműsítik azt is, hogy „orvosi, természetgyógyászati tevékenységet, valamint a nem-konvencionális gyógyító eljárások körébe tartozó és a pszichoterápiás tevékenységet csakis olyanok folytassanak, akik rendelkeznek az ahhoz szükséges végzettséggel, képesítéssel és jogosultsággal”.
- [69] Nem értek egyet tehát a többségi határozat azon megállapításával sem, hogy az érintettségét az alapozza meg, hogy: „a vitatott norma egyik lehetséges értelmezése alapján az indítványozónak azonnal fel kell hagynia eddig gyakorolt foglalkozásával, ellenkező esetben bűncselekményt követne el.” Az érintettség vizsgálatánál ez a hipotetikus megállapítás véleményem szerint nem lehet irányadó.
- [70] Az indítványozóval szemben nem indult büntetőeljárás sem, így panasza burkoltan utólagos normakontrollra irányul, amelyre egyébként nem jogosult. Erre tekintettel teljes mértékben egyetértek az igazságügyi miniszter *amicus curiae* beadványában foglaltakkal.
- [71] Az érintettség hiányát támasztja alá a támadott rendelkezéssel kapcsolatos bírói gyakorlat hiányára történő utalás is. Ez ellentétben áll a többségi határozat azon megállapításával miszerint: „a vitatott norma egyik lehetséges értelmezése alapján az indítványozónak azonnal fel kell hagynia eddig gyakorolt foglalkozásával, ellenkező esetben bűncselekményt követne el.”
- [72] Miután tehát még nincs kialakult bírói gyakorlat sem, valamint az indítványozó rendelkezik megfelelő képesítéssel is foglalkozása gyakorlásához, és annak, valamint a támadott törvényhely kritériumainak teljes mértékben eleget tesz, nem igazolja semmi, hogy a büntetőeljárás veszélye fenyegetné.
- [73] Véleményem szerint tehát – a fenti indokokra tekintettel – az alkotmányjogi panaszt vissza kellett volna utasítani.
- [74] 2. A határozat hivatalból megállapítja, hogy az Országgyűlés az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésének sérelmét okozó mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet idézett elő azáltal, hogy a Btk. 187. § (1) bekezdés b) pontjával összefüggésben nem a normavilágosság alkotmányos követelményének megfelelően szabályozta a cselekmény elkövetési magatartását. Ezzel a megállapítással egyáltalán nem tudok egyetérteni, azt teljes mértékben feleslegesnek tartom.
- [75] Megjegyezném ezzel kapcsolatosan a fentiekben előadottakon túl, hogy a Btk.-ban több olyan tényállás található, amely a többségi határozatban kifejtett érvrendszer alapján nem felelne meg a jogbiztonság és a normavilágosság követelményének. Gondoljunk csak az emberölés tényállására, amely úgy szól, hogy: „Aki mászt megöl, büntetett miatt öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” Ez egy egyszerű diszpozíciós különös részi, tipikusan nyitott törvényi tényállás, ahol az eredmény bekövetkezéséhez alkalmas, bármi-

lyen magatartás tényállásszerű lehet. Az emberölés alapeseténél tehát nincs konkrétan meghatározva az elkövetői kör, az elkövetés módja, helye, ideje, elkövetési magatartás, célja stb. Vannak olyan törvényi tényállások is, ahol taxatív fel vannak sorolva az elkövetési magatartások vagy az elkövetési módok, ezenkívül gyakori a magatartás csupán körülírása, amelybe értelmezés alapján több lehetőség is tartozhat.

- [76] A jelen ügy tárgyát képező törvényi tényállás keretdiszpozíciós, tehát a norma tartalmát, a büntetni rendelt magatartást adott esetben nem csupán maga a Btk., hanem egyes részeit más jogágból származó jogszabályok rendezik. Ezzel kapcsolatosan a többségi határozat is utal a korábbi alkotmánybírói gyakorlatra, az alábbiak szerint: „semmiképpen nem lehet minden bűncselekmény esetén alkotmányosan előírt követelmény, hogy a Különös Részben szereplő bűncselekményi diszpozíció minden elemét a büntetőtörvény határozza meg.” Jól látszik, hogy amennyiben törvényi tényállásban, ha csak a legszükségesebb elemek szerepelnek, vagy egyes kérdéseket más jogszabályok rendeznek, azok akkor is elegendőek a büntető jogpolitikai célok eléréséhez, emellett teret engednek a bírói mérlegelésnek is. Annak ellenére tehát, hogy nem térnek ki minden részletre és lehetőségre, ezek a tényállások teljesen egyértelműen szabályoznak, azokat nem kérdőjelezzük meg, mégis eleget tesznek a normavilágosság követelményének.
- [77] Ahogy az alapul fekvő ügyben is a szabályozás teljesen egyértelmű, a törvényhely módosítása annak megértését csak elősegítette, ezáltal álláspontom alapján – az igazságügyi miniszter beadványában foglaltakkal egyetértve – a hatályos szabályozás is maximálisan megfelel az alaptörvényi kritériumoknak. A többségi határozat viszont ezeket figyelmen kívül hagyva, a jogértelmezés beszűkítésével olyan feladatra hívja fel a jogalkotót, amellyel – álláspontom szerint – feleslegesen túlszabályozná a Btk. vonatkozó rendelkezését.
- [78] Az Alkotmánybíróság – többek között – a 3068/2013. (III. 14.) AB határozatban megerősítette a normavilágosság értelmezésével összefüggésben kialakult töretlen gyakorlatát. Ennek megfelelően kimondta, hogy „[a]z 1160/B/1992. AB határozatában az Alkotmánybíróság arra mutatott rá, hogy »a jogalkalmazás általános és elvont módon megfogalmazott jogi normák konkrét, egyedi esetekre való vonatkoztatása. Ennek során minden jogszabály értelmezésre szorul még akkor is, ha annak problémamegoldó, alkotó jellege elmosódott, az értelmezési művelet más korábbi jogszabály-értelmezésekre támaszkodva rutinná vált. [...] Ha egy jogszabály tényállása túl részletező, túl szűk, túlságosan eseti, az megköti a jogalkalmazót és megakadályozza, megnehezíti, hogy a jogszabály az életviszonyok szabályozásában betöltse szerepét. [...] A jogszabálynak ezért az életviszonyok tipikus vonásait kell figyelembe vennie.« (ABH 1993, 607, 608) Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint alkotmányellenessé csak az a jogszabály nyilvánítható, amely értelmezhetetlen voltánál fogva teremt jogbizonytalanságot, mert hatását tekintve nem kiszámítható és címzettjei számára előre nem látható, csak a jogalkalmazás számára eleve értelmezhetetlen jogszabály sérti a jogbiztonságot [36/1997. (VI. 11.) AB határozat, ABH 1997, 222, 232; 42/1997. (VII. 1.) AB határozat, ABH 1997, 299, 301].” {Lásd: 3068/2013. (III. 14.) AB határozat, Indokolás [23]}
- [79] Az adott ügyben nem áll rendelkezésre semmilyen bírói gyakorlat, így eleve nem lehet állást foglalni a norma kiszámíthatatlansága vagy értelmezhetetlensége vonatkozásában. E tekintetben irányadó az Alaptörvény 28. cikke, melynek megfelelően a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.
- [80] A normavilágossággal kapcsolatos aggályok kapcsán hangsúlyoznám azt is, hogy a kuruzslás tényállása a Módtv. által beiktatott, 2020. február 15-én hatályba lépett módosítás előtt a korábbi tényállásban a Btk. csupán „az orvosi gyakorlat körébe tartozó tevékenység” jogosulatlan végzését szabályozta és szankcionálta. A módosítás tehát éppen (ahogy a törvény címéből is kitűnik) a sérelmesnek vélt „normavilágosság” érdekében egyértelműsítette, és ezáltal bővítette ki a szankcionálandó tevékenységi köröket. A törvényhez tartozó kommentár is hosszan példálózik azzal, hogy mi tartozik bele és mi nem az indítványozó által kifogásolt és szerinte nem kellően világos egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat körébe, tehát hogy ki is a norma konkrét címzettje.
- [81] Véleményem szerint tehát a támadott jogi szabályozás alkalmazása, illetve értelmezése az alkotmányosság szintjére felérő problémát nem vet fel.
- [82] A többségi határozat maga is kiemeli, hogy „[a]z absztrakt jogi norma értelmezése a konkrét esetben klasszikus bírói feladat”. A fentebb kifejtettek szerint pedig a bíróságokra nézve az Alaptörvény 28. cikkében foglalt értelmezési szabály folytán figyelembe veendő, a módosítást beiktató törvényhez fűzött indokolás is alátámasztja

mindazt, hogy a cél a tényállás kibővítése és az elszaporodó visszaélések visszaszorítása miatti szabályozás volt. Összességében a korábban fennálló „tágan” szabályozott tevékenységi kör egyértelműsítése, pontosítása volt a jogalkotó szándéka. A kuruzslás törvényi tényállásának új elemei tekintetében tehát nem áll rendelkezésre egyetlen bírósági határozat sem, mely igazolná, hogy a támadott rendelkezés a normavilágosság sérelmét, a támadott rendelkezés kiszámíthatatlanságát, ezáltal többségi határozattal megállapított jogalkotói mulasztás fennállását okozná.

[83] 3. A fenti indokok alapján a törvényalkotói mulasztás hivatalbóli megállapítását nem tudtam támogatni.

Budapest, 2021. június 29.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Szívós Mária
alkotmánybíró helyett

[84] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2021. június 29.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Handó Tünde
alkotmánybíró helyett

[85] A különvélemény 2. és 3. pontjához csatlakozom.

Budapest, 2021. június 29.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Salamon László
alkotmánybíró helyett

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1409/2020.
Közzétéve a Magyar Közlöny 138. számában.

